SUOMEN ASIANAJAJALIITTO
FINLANDS ADVOKATFÖRBUND

Eduskunnan lakivaliokunta

Dnro K2024-30 1(3)

9.12.2024

lav@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönne: KAA 2/2024 vp, kuulemistilaisuus 13.12.2024
KANSALAISALOITE *KANNABIS LAILLISEKSI, SÄÄNNELLYKSI JA VEROLLE*

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä ”Asianajajaliitto”) kiittää mahdollisuudesta lausua kansalaisaloitteesta *Kannabis lailliseksi, säännellyksi ja verolle*.

Yhtenä Asianajajaliiton sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Asianajajaliiton oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Asianajajaliitto pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia. Pyydettynä lausuntona Asianajajaliitto esittää seuraavaa.

Asianajajaliitto toteaa, että kansalaisaloite on tärkeä lainsäädännöllinen vaikutuskeino demokraattisessa yhteiskunnassa, ja sen kautta nousee julkiseen keskusteluun tärkeitä kysymyksiä. Asianajajaliitto pitää monia kannabiksen laillistamista vaativassa kansalaisaloitteessa esille tuotuja seikkoja kriminaali- ja yhteiskuntapoliittisesti huomionarvoisina.

Huumausaineita koskevassa keskustelussa on syytä erottaa toisistaan laillistaminen, dekriminalisointi ja depenalisointi. Huumausaineiden käytön rangaistavuuden tarkoitus on ollut niin kutsuttu yleispreventio, eli sillä pyritään vaikuttamaan ihmisten käyttäytymiseen. Tällä perusteella huumausaineen käyttö on alun perin kriminalisoitu Suomessa. Voidaan hyvin perustein asettaa kyseenalaiseksi, toimiiko sääntely tänä päivänä tarkoitetulla tavalla yleispreventiivisesti. Kannabiksen osalta yhteiskunnallinen keskustelu on selkeästi eriytynyt muista huumausaineista, ja tässä yhteydessä esitetään sen kokonaan laillistamista.

Asianajajaliitto katsoo, että aloite kannabiksen laillistamisesta ei sellaisenaan ole käytettävissä lainsäädännön valmistelun pohjaksi. Kysymys on laajemmasta päihdepoliittisesta kokonaisuudesta, jossa tiettyjen huumausaineiden mahdollista laillistamista ja dekriminalisointia tulisi tarkastella laajempana ja kaikkia huumausaineita koskevana kokonaisuutena.

Asianajajaliiton näkemys on, että rikosoikeudellisia linjauksia tulisi ensisijaisesti lähestyä rikosoikeuden yleisten oppien kautta. Suomalaisen rikosoikeuden yleisiin oppeihin kuuluu muun ohessa oikeudenmukaisuusperiaate, tehokkuusperiaate, humaanisuusperiaate, ennustettavuusperiaate ja nk. *ultima ratio* -periaate. Asianajajaliitto katsoo, että jo pelkästään huumausaineiden käytön rangaistavuuteen liittyy ongelmia sekä tehokkuusperiaatteen että humaanisuus- ja ultima ratio -periaatteen kannalta. Nämä perustavat oikeusperiaatteet tulee huomioida myös asian jatkovalmistelussa. Rikosoikeudella on myös hyvin läheinen suhde perus- ja ihmisoikeuksiin.

Vaikka päihdepoliittiset kysymykset ovat varsin latautuneita ja eri sukupolvia jakavia, Asianajajaliitto katsoo, että jatkovalmistelun tulisi perustua lääketieteelliseen ja kansanterveyttä koskevaan tutkimukseen sekä yhtä lailla yhteiskuntatieteelliseen ja kriminalipoliittiseen tutkimustietoon. Olennaista on myös seurata ulkomaista kehitystä. Asianajajaliitto toteaa, että kansallisella tasolla huumausaineiden käytön yleisyyttä, kansalaisten asenteita ja huumausaineiden käytön kansanterveydellisiä haittoja koskevissa kysymyksissä tulisi nojautua ennen muuta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tuottamaan tutkimustietoon.

Kaiken kaikkiaan olisi tärkeää tehdä laajempi selvitys, mitä yhteiskunnallisia vaikutuksia eri sääntelyvaihtoehdoilla olisi. Erityisesti tulisi pyrkiä selvittämään sitä, minkälainen vaikutus dekriminalisaatioilla ja laillistamisilla olisi yleisesti huumausaineiden käyttöön ja miten se vaikuttaisi huumeiden käytöstä aiheutuvien sosiaalisten ja terveydellisten haittojen torjuntaan. Myös valtiontaloudellinen näkökulma on olennainen, vaikkakin selvästi alisteinen sosiaalisiin ja terveydellisiin seikkoihin nähden.

Kuten jo asiaa koskevan edellisen kansalaisaloitteen (KAA 5/2020 vp) kohdalla, Asianajajaliitto esittää, että asetettaisiin useamman hallinnonalan kattava laajapohjainen työryhmä arvioimaan huumausaineiden käytön dekriminalisointiin ja mahdolliseen kohdennettuun laillistamiseen liittyvää sääntelyä. Asianajajaliitto katsoo, että ainakin tässä vaiheessa tarvitaan asiasta vielä lisää kotimaista tutkimusta. Mahdollista lainmuutosta tulisi edeltää huolellinen vaikuttavuusarviointi.

Kannabiksen säännellylle laillistamiselle ei ole sinänsä kansainvälisestä lainsäädännöstä (mm. Palermon yleissopimus) tai Euroopan unionin lainsäädännöstä johtuvaa estettä. Kysymys olisi varsin isosta päihdepoliittisesta suunnanmuutoksesta, minkä vuoksi kansainvälisten kokemusten analysointi on täysin olennaista. Erityisen tarkasti kannabiksen laillistamisen osalta tulisi perehtyä Saksasta saataviin kokemuksiin ja tutkimustuloksiin, koska yhteiskuntamme ovat varsin samanlaisia ja germaaninen lainsäädäntö on lähellä pohjoismaalaista rikoslainsäädäntöä.

Huumausaineiden käytön kriminalisoinnilla ei ole ns. suojeluobjektia, kuten asiassa kuullut rikosoikeuden professorit ovat todenneet. Huumausaineen käyttö vahingoittaa ensisijaisesti käyttäjän omaa terveyttä. Lähtökohtaisesti demokraattisessa yhteiskunnassa ei suojeluintresseiksi voida hyväksyä muita kuin yksilön vapauspiiriin kuuluvia asioita. Asianajajaliitto kuitenkin katsoo, ettei huumausaineiden käyttöä ja sen laillistamista voida tarkastella yksinomaan yksilön- ja elinkeinovapauteen liittyvänä kysymyksenä, koska huumausaineiden käyttöön lieveilmiöineen kytkeytyy laajempia yhteiskunnallisia ongelmia. Mahdollinen laillistaminen edellyttäisi erittäin tarkkaa sääntelyä.

Huumausaineiden käyttö ja niihin liittyvät ongelmat ovat lisääntyneet Suomessa ja myös huumeita ongelmallisesti käyttävien henkilöiden lukumäärä on kasvanut. Jatkovalmistelussa tulisi huolellisesti ja kiihkottomasti selvittää, miten kannabiksen laillistaminen heijastuisi muuhun huumausainekenttään. Asianajajaliitto katsoo, että poliisin voimavarat tulisi huumausainerikollisuudessa mahdollisimman pitkälti edelleen kohdentaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan.

Kannabiksen ympärille keskittyvä huumausainekeskustelu jättää helposti varjoonsa yleisesti huumausaineisiin liittyvät kontrolli- ja sosiaalipoliittiset ongelmat, joita on yhteiskunnallisesti pidettävä kiireellisempinä kysymyksinä. THL:n tutkimuksen mukaan lähes puolet nuorista on kokeillut huumausaineita elämänsä aikana. Huumausaineiden käyttöön liittyvät ongelmat koskettavat eniten muutoinkin kaikkein huonoimmassa asemassa olevia henkilöitä. Yksilötasolla päihderiippuvuudesta kärsivällä on monenlaisia ongelmia, jotka kietoutuvat toisiinsa: fyysiset sairaudet, mielenterveydelliset tai neurologiset ongelmat, arjen hallinnan ongelmat ja väkivallan uhka. Ongelmat ovat pahimmillaan ylisukupolvisia. Moni huumeriippuvuudesta kärsivä ei kuitenkaan saa nykyisestä järjestelmästä riittävää apua ja tukea. Marginaaliin joutuneiden ihmisten epäluottamus viranomaisiin ja ammattiauttajiin on monin paikoin syvää ja monella on kokemuksia mielivallasta.

Huumausaineiden käytön ja siihen liittyvien haittojen vähentäminen on ennen muuta pitkäjänteinen sosiaalipoliittinen ja kansanterveydellinen haaste, eikä niinkään kontrollipoliittisin ja rikosoikeudellisin keinoin ratkaistava ongelma. Pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa siihen tulee puuttua antamalla terveydenhuollolle ja sosiaalipalveluille riittävät taloudelliset resurssit.

Helsingissä 9. päivänä joulukuuta 2024

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Niko Jakobsson
Pääsihteeri

LAATI

Asianajaja Antti Riihelä, Helsinki

Suomen Asianajajaliiton lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 120 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu rikosoikeuden asiantuntijaryhmässä.